

UDK 614.8:355.52
Biblid 0543-3657, 70 (2019)
God. LXX, br. 1175, str. 34–46
pregledni članak
Primljen: 8.6.2019.

Predrag MARIĆ¹
Ivan BARAS²
Miloš MILENKOVIĆ³

Uloga međunarodnih terenskih vežbi u podizanju nacionalnih kapaciteta Republike Srbije u oblasti upravljanja vanrednim situacijama

SAŽETAK

Ovaj rad je fokusiran na značaj međunarodnih terenskih vežbi u oblasti upravljanja vanrednim situacijama, posmatrano sa aspekta država koje ih organizuju, kao i država koje u njima učestvuju. Međunarodne institucije, poput Evropske unije (EU) i Organizacije severnoatlantskog ugovora (NATO), su primeri dobre prakse u kreiranju i organizovanju međunarodnih terenskih vežbi upravljanja vanrednim situacijama. Prioritet prilikom organizacije ovakvog formata vežbi jeste unapređenje međusobne saradnje i interoperabilnosti između država koje uzimaju učešće. Pored toga, država koja je domaćin vežbe dobija mogućnost da uoči nedostatke u internoj organizacionoj postavci, odnosno da dalje razvija sopstvene kapacitete na osnovu naučenih lekcija koje se identifikuju tokom vežbi. Danas se na godišnjem nivou organizuje nekoliko međunarodnih terenskih vežbi pod patronatom EU ili NATO. Koncept vežbe podrazumeva učešće velikog broja država, s tim da su vežbe EU usmerene na područje Evropske unije, dok NATO međunarodne terenske vežbe u oblasti upravljanja vanrednim situacijama pružaju mogućnost i državama van EU da uzmu učešće. Republika Srbija

¹ Sektor za vanredne situacije, MUP Republike Srbije, predrag.maric@mup.gov.rs.

² Sektor za vanredne situacije, MUP Republike Srbije, ivan.baras@mup.gov.rs.

³ Sektor za vanredne situacije, MUP Republike Srbije, milos.milenkovic@mup.gov.rs.

je u oktobru 2018. godine bila domaćin međunarodne terenske vežbe „SRBIJA 2018“ u organizaciji sa Evroatlantskim koordinacionim centrom za vanredne situacije (EADRCC), koji je sastavni deo NATO-a. Pored toga, kao država koja participira kao deo Evropskog mehanizma civilne zaštite pri EU, predstavnici nadležne službe za vanredne situacije Republike Srbije uzimaju aktivno učešće u vežbama organizovanim od strane EU. Rad će istražiti način na koji međunarodne terenske vežbe doprinose podizanju nacionalnih kapaciteta Republike Srbije u oblasti vanrednih situacija. EU preko svojih organizacionih celina, kao i NATO, organizacijom međunarodnih terenskih vežbi pomaže državama na čijoj se teritoriji vežbe realizuju da, pored razvoja međunarodne saradnje, značajan napredak učine i na polju nacionalnih kapaciteta.

Ključne reči: vanredne situacije, međunarodne terenske vežbe, NATO, EU.

Uvodne napomene

Elementarne nepogode i tehničko-tehnološke nesreće, ne ugrožavaju samo život i imovinu pojedinca, već utiču na celokupan društveno-ekonomski razvoj. Upravo zbog opasnosti koje, u određenim okolnostima, mogu da prerastu u vanredne situacije sa različitim posledicama, neophodno je unaprediti kapacitete na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou za adekvatnu pripremu i reagovanje u vanrednim situacijama i pružanje odgovarajuće pomoći ugroženim zajednicama. Razmena najboljih praksi i naučenih lekcija iz vanredne situacije zajedno sa umrežavanjem stručnjaka iz oblasti zaštite i spasavanja, neophodna je u efikasnom odgovoru, uključujući i efikasno upravljanje vanrednom situacijom.

Preventivno delovanje nameće se kao primarni cilj u pogledu smanjenja rizika od katastrofa. Na državama je da samostalno rade na unapređenju i podizanju nacionalnih kapaciteta za reagovanje u vanrednim situacijama. Međutim, poslednjih godina evidentna je praksa da vanredne situacije istovremeno pogađaju nekoliko susednih država, nanoseći time ogromnu štetu sa evidentnim zahtevom za pružanjem zajedničkog odgovora, međusobne razmene informacija i koordinacije u operativnim aktivnostima. Kako bi međunarodno okruženje spremno dočekalo različite oblike elementarnih nepogoda i drugih nesreća, došlo se do zaključka da međunarodne terenske vežbe u oblasti vanrednih situacije mogu u velikoj meri doprineti, kako podizanju nacionalnih kapaciteta, tako i izgradnji boljeg međunarodnog sistema koji bi bio dostupan u slučaju realnih opasnosti. Primarna svrha međunarodnih terenskih vežbi je da okupi što veći broj međunarodnih aktera sa ciljem provežbavanja prekograničnih procedura i različitih operativnih aktivnosti, i ujedno uočavanju nedostataka na nacionalnom nivou sa daljim identifikovanjem naučenih lekcija i daljeg poboljšanja delovanja u slučaju različitih vanrednih situacija.

Aktuelno je nekoliko različitih metodoloških pristupa u organizovanju međunarodnih terenskih vežbi. Analizom do sada realizovanih vežbi ovog formata, uočava se značaj razvoja i unapređenja kapaciteta zemlje domaćina za reagovanje u vanrednim situacijama. Trenutno, najakutelnije su vežbe koje organizuje Evropska unija ili NATO. Dinamika predviđa da minimum jednom godišnje ove dve međunarodne institucije organizuju terenske vežbe u različitim uslovima i državama. Insistira se da budu odvojeni vremenski termini i lokacije vežbe, kako ne bi dolazilo do preklapanja i time smanjenog broja učesnika.

Sam pripremni deo predviđa nekoliko meseci intenzivnog rada tima sačinjenog od aktera koji reprezentuju državu domaćina, kao i međunarodne institucije koja je nosilac vežbe. Jedan od značajnijih segmenata odnosi se na izradu scenarija vežbe. U skladu sa prepoznatim rizicima koji su karakteristični za podneblje na kome se održava vežba, planeri kreiraju scenario po kome će se angažovati međunarodni spasilački timovi i drugi učesnici vežbe. Na taj način se ogleda svrha organizovanja međunarodnih terenskih vežbi. Naime, tokom vežbe se obrađuju najučestaliji rizici na predmetnoj teritoriji. Na primer, kada je reč o teritoriji Republike Srbije, tokom prošlogodišnje vežbe „SRBIJA 2018“ obrađivan je primarno rizik od zemoljtresas, sa sekundarnim posledicama u vidu rušenja brana i plavljenja najbližeg područja, požara i tehničko-tehnoloških nesreća. U skladu sa time, omogućeno je i nadležnim institucijama za reagovanje u vanrednim situacijama u Republici Srbiji, da prepoznaju eventualne nedostatke u proceduralnom smislu, kao i da prepoznaju potrebu za unapređenjem operativnih kapaciteta, ljudskih i materijalno-tehničkih resursa koji se angažuju u realnim situacijama.

Na kraju, potrebno je ukazati na još jednu bitnu činjenicu u vezi sa svrhom organizovanja međunarodnih terenskih vežbi u oblasti vanrednih situacija. Tokom pripreme, realizacije i dalje analize vežbe, unapređuje se i međunarodna saradnja države domaćina sa širokim spektrom internacionalnih institucija i organizacija koje deluju na polju preventive i smanjenja rizika od katastrofa. U tom pravcu pružaju se i mogućnosti za pristup različitim projektima kroz koje država može ostvariti nabavku nove opreme, vozila, uniformi, kao i priliku za učestovanjem na međunarodnim skupovima, seminarima i radionicama na kojima se obrađuju teme upravljanja vanrednim situacijama i smanjenja rizika od katastrofa.

Organizacija međunarodnih terenskih vežbi pod patronatom NATO i Evropske unije

Bez obzira na činjenicu da Republika Srbija nije članica Evropske unije na polju upravljanja vanrednim situacijama učinjen je značajan napredak time što je Srbija država koja participira u radu Evropskog mehanizma

civilne zaštite. Evropska unija kroz Mehanizam za civilnu zaštitu pruža odgovore na prirodne i druge katastrofe unutar Unije i van njenih granica. Ovaj Mehanizam je izraz evropske solidarnosti, podrške, komplementarne i olakšane koordinacije aktivnosti zemalja članica na polju civilne zaštite. Od svog osnivanja 2001. godine ovaj Mehanizam je vršio monitoring više stotina katastrofa i primio veliki broj poziva za pomoć, koji su u skladu sa mogućnostima država članica adekvatno i realizovani.⁴ Rad Mehanizma zasniva se na nekoliko strateških ciljeva, od kojih se primarni usmeravaju na preventivno delovanje. U tom pravcu organizacija međunarodnih terenskih vežbi pod okriljem EU Mehanizma civilne zaštite predstavlja aktivnost kroz koju se ogleda i realizacija unapred definisanih ciljeva. U strateškim dokumentima EU definisano je da mehanizam pruža zemljama članicama mogućnost da obučavaju svoje timove za civilnu zaštitu, razmenjuju primere dobre prakse, razmenjuju stručnjake, zajednički sprovode akcije, poboljšavaju kvalitet i dostupnost informacija o kriznim situacijama, sprovode preventivne mere, jačaju svest o kriznom menadžmentu, razviju vodič za hitne situacije, urade mape rizičnih područja, ohrabruju istraživanja u cilju promovisanja pokretljivosti u slučaju krize, razviju sistem ranog upozoravanja i sl.⁵ Međunarodne terenske vežbe pod nazivom MODEX predstavljaju jedan od primera mera EU u pogledu podizanja nacionalnih kapaciteta upravljanja vanrednim situacijama, kao i razvijanju međunarodnog okruženja pružanja zajedničkog odgovora u slučaju vanrednih situacija koje iziskuju upućivanje spasilačke i humanitarne pomoći. Prema dinamici aktivnosti, u proseku se godišnje realizuje nekoliko vežbi ovog tipa i to u različitim državama. Najčešće, učešće uzima nekoliko država u skladu sa scenarijom vežbe i potrebama učešća spasilačkih timova različitih specijalnosti i opreme.

U ovom delu neophodno je naglasiti i članstvo Republike Srbije u EU Mehanizmu civilne zaštite. Naime, nakon majskih poplava 2014. godine uočena je potreba jačanja međunarodne saradnje na polju upravljanja vanrednim situacijama. Katastrofalne poplave koje su maja 2014. godine pogodile ne samo Srbiju, već i zemlje u najbližem okruženju, nametnule su potrebu obraćanja međunarodnim institucijama, među kojima i EU Mehanizmu civilne zaštite, za slanjem spasilačkih snaga i humanitarne pomoći. Republika Srbija i Evropska unija potpisale su aprila 2015. godine sporazum koji je otvorio put zvaničnom članstvu Srbije u Mehanizmu EU za civilnu zaštitu. Srbija je, nakon što se okončao proces ratifikacije sporazuma na nacionalnom nivou, postala 33. država koja učestvuje u

⁴ Dragana Bass, Ivan Knežević, Nataša Dragojlović, *Vodič kroz programe Evropske unije 2014–2020*, Evropski pokret Srbija i Fridrich Ebert Stiftung, Beograd, 2014, Internet, <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-programe-EU-za-web.pdf>, 15/07/2019, str. 85.

⁵ Ibid.

Evropskom okviru za saradnju u upravljanju vanrednim situacijama i odgovoru na krize.⁶ Poslednjih nekoliko godina predstavnici Republike Srbije uzeli su učešće u nekoliko međunarodnih terenskih vežbi pod okriljem EU Mehanizma civilne zaštite.

S druge strane, paralelno, NATO preko svog EADRCC organizuje međunarodne terenske vežbe u oblasti upravljanja vanrednim situacijama. Učešće u vežbi uzimaju i države koje su članice EU mehanizma civilne zaštite i to u mnogo većem broju u odnosu na vežbe koje organizuje EU. Takođe, EADRCC vežbe su po pokazateljima koji se odnose na brojnost učesnika mnogo većeg formata i organizuju se jednom godišnje. Državi koja je domaćin vežbe pruža se mogućnost za podizanjem nacionalnih kapaciteta, kao što je i imala Republika Srbija tokom prošle godine kroz organizaciju vežbe „SRBIJA 2018“ u koordinaciji sa EADRCC.

Međunarodna terenska vežba upravljanja vanrednim situacijama „SRBIJA 2018“

Republika Srbija predstavlja primer značaja organizacije, odnosno učešća na međunarodnim terenskim vežbama u oblasti vanrednih situacija u delu podizanja nacionalnih kapaciteta zaštite i spasavanja. Naime, u oktobru 2018. godine Republika Srbija bila je domaćin NATO EADRCC međunarodne terenske vežbe upravljanja vanrednim situacijama pod nazivom „SRBIJA 2018“. Prema zvaničnim izveštajima, učešće u vežbi uzelo je oko 900 učesnika iz 40 država, međunarodnih organizacija i inicijativa. Takođe, u organizaciji i realizaciji vežbe učestvovalo je i oko 1000 predstavnika domaćih ministarstava, institucija, javnih preduzeća, naučno-obrazovnih ustanova, posebnih i drugih organizacija.⁷ Posmatrano iz ugla učešća zemalja članica Evropske unije, učešće u vežbi sa spasilačkim timovima uzeli su predstavnici sledećih država: Austrije, Belgije, Finske, Grčke, Hrvatske, Mađarske, Slovačke, Rumunije, Italije i Španije. Pored navedenih, učešće u vežbi su uzele i države van EU, odnosno Azerbejdžan, Belorusija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Jermenija, Makedonija, Moldavija, Pakistan, Sjedinjene Američke Države, Turska i Ukrajina, kao i predstavnici Balkanskih vojno-medicinskih snaga (Balkan Medical Task Force – BMTF) sačinjenih od država u regionu. Takođe, u delu rukovodstva vežbe i u okviru programa posmatrača, učešće u vežbi uzeli su i predstavnici Generalnog direktorata Evropske komisije za civilnu zaštitu i operacije humanitarne pomoći (DG

⁶ European Commission, European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, *Serbia set to join the EU Civil Protection Mechanism*, Internet, https://ec.europa.eu/echo/news/serbia-set-join-eu-civil-protection-mechanism_en, 18/07/2019.

⁷ NATO EADRCC (2018), SRBIJA 2018 – Participant survey.

ECHO), odnosno i Bugarske, Češke, Francuske, Nemačke, Švedske, Holandije i Velike Britanije. Broj učesnika vežbe, kao i činjenica o velikom odzivu država članica Evropske unije, dovoljno govori o značaju organizacije vežbe ovakvog formata sa nacionalnog aspekta. Pored toga, važno je napomenuti da su u delu rukovodstva vežbe, tačnije koordinacije rada međunarodnih spasilačkih snaga u okviru terenskog centra za koordinaciju operativnog delovanja (OSOCC), učešće uzeli i predstavnici Ujedinjenih nacija (UN). Reč je o timu stručnjaka obučениh za koordinaciju i procenu rizika, takozvani UNDAC (The United Nations Disaster Assessment and Coordination) tim. Karakteristično je da u realnim uslovima UN upućuje tim ovog formata u cilju podrške pogođenoj zemlji i olakšanju rada međunarodnih timova. Ipak, ako su domaće snage spremne i institucionalno organizovane, UNDAC tim pruža podršku najvećim delom u proceni štete i potrebe za međunarodnom pomoći. Tako je bilo u ovom slučaju, kada je od predstavnika UNDAC tima procenjeno da lokalni štab za vanredne situacije ima institucionalnu moć i da može koordinirati angažovanjem međunarodnih snaga, te da će se podrška pružiti u delu upravljanja informacijama i procenom.

Pored vojne komponente, doprinos NATO-a je i u koordinacionoj funkciji, koja se smatra prednošću jer NATO, pored velikog iskustva i organizacionih kapaciteta, okuplja praktično sve zapadne zemlje koje kolektivno poseduju ogromnu nadmoć u vojnoj, ekonomskoj i političkoj moći.⁸ Ova funkcija dolazi i do izražaja kada je reč i o odgovoru na katastrofe i vanredne situacije izazvane elementarnim nepogodama i tehničko-tehnološkim nesrećama. Iz toga razloga, NATO 1998. godine osniva Evroatlantski koordinacioni centar za vanredne situacije (EADRCC), kao koordinacionu tačku za potrebe upravljanja vanrednim situacijama. Uloga EADRCC ne ogleda se samo u koordinaciji prilikom pružanja odgovora na zahtev države pogođene elementarnom nepogodom ili drugom nesrećom, već i u preventivnom delu gde se daje na značaju organizaciji međunarodnih terenskih vežbi. EADRCC je učestvovao u koordinaciji pomoći u brojnim krizama koje su izazvale različiti tipovi prirodnih nepogoda: snežne padavine i snežne oluje, poplave, šumski požari, zemljotresi, uragan, epidemije virusa ebole i H1N1 virusa.⁹ NATO je u poslednjih nekoliko decenija uključen u brojne aktivnosti kriznog menadžmenta. Na taj način se pored višedecenijske okrenutosti vojnim pitanjima i upotrebe vojne komponente, razvija i druga komponenta NATO-a, u slučaju pružanja pomoći u civilnim operacijama.

⁸ John Roper, "NATO's new role in crisis management", *The International Spectator*, Vol. 34, No. 2, 1999, p. 57.

⁹ "Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC) - Operations", Internet, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_117901.htm?selectedLocale=en, pristupljeno 22/05/2019.

Učešće stranih vojnih snaga u operacijama pružanja pomoći u slučaju prirodnih katastrofa, pored pozitivnih stavova, često se posmatra i kritički. Argumenti „za“ uglavnom se oslanjaju na ogromne resurse kojima vojske raspolažu, a argumenti „protiv“ koncentrišu se na sam vojni aspekt.¹⁰ Pored toga, savremeni oblici vanrednih situacija nisu izazvani samo elementarnim nepogodama, već ljudski faktor sve više utiče na to i na taj način postoji upotreba uključivanja inostranih sila, poput NATO-a. Vanredne situacije izazvane terorizmom predstavljaju kompleksni oblik krize koji se može javiti u društvu, jer su njene posledice trenutne, ali i dugotrajne, i zahtevaju ogromne napore društvene zajednice da se otklone i prevaziđu.¹¹ Takođe, pojam „terorizam“ označava se u poslednja dva veka, (namerna, zlokobna, zastrašujuća, užasavajuća, gnusna, nemoralna, nečovečna, iracionalna, nezakonita, iznuravajuća), kao društvena pojava za koju se vezuju svi oni koji, opsednuti prioriteto političkim ciljevima, pribegavaju fizičkom nasilju s namerom da težišno izazovu psihološke posledice (strah) kod onoga koga napadaju.¹² Prethodna konstatacija dovoljno govori o ozbiljnosti vanrednih situacija izazvanih ljudskim faktorom.

Vežba „SRBIJA 2018“ bila je osamnaesta vežba po redu oranzivovana od strane EADRCC. Pre toga, vežbe su održavane u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Ukrajini i drugim državama, i na većini od njih Srbija je uzimala aktivno učešće slanjem svojih spasilačkih timova različite specijalnosti. Takođe, Republika Srbija je i pre toga aktivno učestvovala na vežbama pod patronatom NATO EADRCC, i to u Moldaviji, Turskoj i Hrvatskoj. Zaključkom Vlade Republike Srbije 05 broj 337-10419/2017 od 26.10.2017. godine potvrđena je spremnost da Republika Srbija bude domaćin zajedničke terenske vežbe „SRBIJA 2018“.¹³ Detaljnije preciziranje obaveza dveju strana regulisano je potpisivanjem Memoranduma o razumevanju za organizovanje vežbe. Memorandum je potpisan na kraju Finalne planske konferencije, održane u maju 2019. godine u Beogradu. Takođe, uočavanjem potrebe da se angažuju i druga ministarstva i institucije, Republički štab za vanredne situacije na sednici održanoj 1.12.2017. godine doneo je zaključak kojim je usvojena informacija o održavanju vežbe „SRBIJA 2018“, odnosno da je u organizacionom delu vežbe potrebno pored Ministarstva unutrašnjih poslova uključivanje i drugih ministarstava, institucija, naučno-obrazovnih ustanova, posebnih

¹⁰ Peter Walker, „Foreign military resources for disaster relief: an NGO perspective“, *Disasters*, Vol. 16. No. 2/1992, p. 158.

¹¹ Marić Predrag, *Terorizam i vanredne situacije*, Inovacioni centar Fakulteta bezbednosti, Beograd, 2016.

¹² Milan Miljakovski, Predrag Marić, Duško Tomić, Eldar Šaljić, *Terorizam i organizovani kriminal*, Pirot 2012, str. 10.

¹³ Zaključak Vlade Republike Srbije 05 broj 337-10419/2017 od 26.10.2017. godine.

i drugih organizacija, kao što su Ministarstvo odbrane, Ministarstvo finansija, Ministarstvo spoljnih poslova, Crveni krst Srbije, Gorska služba spasavanja, Kriminalističko-policijski univerzitet, Fakultet bezbednosti i drugi. Uključivanje svih prethodno navedenih institucija i posebnih organizacija predstavljalo je neophodnost i potrebu, s obzirom na kompleksnost vežbe i broj učesnika. Takođe, samo na ovaj način su se mogli realizovati i svi segmenti podrške zemlje domaćina, kao bitnog elementa ne samo tokom međunarodnih terenskih vežbi, već i tokom prihvata međunarodnih spasilačkih snaga u slučaju vanrednih situacija u realnim uslovima. U teoriji postoji nekoliko definicija podrške zemlje domaćina. Za potrebe ovog rada koristiće se definicija NATO-a koja se direktno odnosi na podršku zemlje domaćina. Prema ovoj definiciji, podrška zemlje domaćina predstavlja civilnu i vojnu pomoć pruženu u miru, krizi i ratu od strane države domaćina savezničkim snagama i članicama NATO, koje se nalaze na teritoriji ili u tranzitu kroz teritoriju zemlje domaćina, odnosno zemlje koja je pogođena kriznom situacijom, odnosno pruža tranzitnu podršku ka državi koja je pogođena ratnom ili kriznom situacijom. Osnova takve pomoći su obaveze koje proističu iz NATO saveza, ili iz bilateralnih ili multilateralnih sporazuma zaključenih između države domaćina, NATO partnerstva i država koje imaju kapacitete za pružanje podrške zemlje domaćina.¹⁴ Pored prethodne definicije, biće predstavljena i definicija Evropske komisije, koja podršku zemlje domaćina definiše kao koncept koji podrazumeva sve radnje preduzete u fazi pripreme i odgovora na katastrofe i upravljanje od strane države pogođene vanrednom situacijom, u cilju primanja međunarodne pomoći i otklanjanja bilo kakve nepredvidive prepreke prilikom pristizanja i boravka međunarodne pomoći, kako bi se osiguralo da operacije odgovora na katastrofe teku bez ikakvih poteškoća.¹⁵ U skladu sa prethodnom definicijom pristupilo se i pripremi podrške zemlje domaćina. Podrška zemlje domaćina, koju je preuzela na sebe Republika Srbija, u cilju efikasne i efektivne realizacije vežbe obuhvatala je sledeće:

- olakšana procedura prelaska državne granice
- uspostavljanje prihvatno/odlaznih centara
- transport učesnika vežbe i učesnika VIP programa
- smeštaj
- ishrana
- obezbeđenje sanitarno-higijenskih uslova na lokaciji smeštaja učesnika vežbe

¹⁴ NATO (1997), NATO Logistics Handbook

¹⁵ "Commission staff working document EU host nation support guidelines", European Commission, Brussels, 1.6.2012, SWD(2012) 169 final, Internet, https://ec.europa.eu/echo/files/about/COMM_PDF_SWD%2020120169_F_EN_.pdf, 18/07/2019.

- vizne olakšice
- komunikacija
- bezbednost i sigurnost
- medicinsko obezbeđenje

Dalje, o značaju vežbe sa aspekta podizanja nacionalnih kapaciteta upravljanja vanrednim situacijama govori i pokazatelj o brojnosti domaćih angažovanih snaga. Na organizaciji i realizaciji ne samo podrške zemlje domaćina, već i celokupne vežbe, bilo je angažovano ukupno 12 različitih organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova, sedam drugih ministarstava, četiri lokalne samouprave, 11 javnih i komunalnih preduzeća, tri posebne organizacije i dve naučno-istraživačke institucije. Tokom pripremnog perioda održano je ukupno 65 sastanaka sa prethodno navedenim institucijama, odnosno ukupno 105 radnih sati. Tokom pripremnih radnji pored stavki koje se odnose na vežbu, korišćena je prilika i da se utvrde eventualni nedostaci u redovnim i vanrednim procedurama na polju saradnje u oblasti upravljanja vanrednim situacijama.

Uloga međunarodne terenske vežbe „SRBIJA 2018“ u delu unapređenja nacionalnih kapaciteta upravljanja vanrednim situacijama, ogleda se i u mogućnosti provežbavanja procedura koordinacije i donošenja odluka prilikom pružanja odgovora na elementarne nepogode i tehničko-tehnološke nesreće širih razmera. Naime, koncept komunikacije i koordinacije tokom vežbe podrazumevao je uključivanje i lokalnog štaba za vanredne situacije. U skladu sa metodološkim pristupom organizacije EADRCC vežbi, definisan je protok informacija između štaba za vanredne situacije na lokalnom nivou (LEMA), terenskog centra za koordinaciju operativnog delovanja (OSOCC), menadžmenta vežbe (DISTAFF) i rukovodilaca intervencije na terenu. Terenski centar za koordinaciju operativnog delovanja (OSOCC) tokom vežbe imao je ulogu koordinacije rada međunarodnih spasilačkih snaga u direktnoj komunikaciji sa lokalnim štabom za vanredne situacije. Lokalni štab za vanredne situacije tokom vežbe funkcionisao je u skladu sa domaćom zakonskom regulativom koja definiše da za „praćenje aktivnosti na smanjenju rizika od katastrofa i koordinaciju i rukovođenje u vanrednim situacijama obrazuju se štabovi za vanredne situacije”.¹⁶ Tokom vežbe naglasak je bio na komponenti rukovođenja u vanrednim situacijama. S obzirom na scenario vežbe i teritorijalnu ugroženost, tokom vežbe aktivirao se lokalni štab za vanredne situacije, tačnije opštinski štab za vanredne situacije Gradske opštine Mladenovac, sa uključenim članstvom gradskog štaba za vanredne situacije Grada Beograda, kao i sa nekoliko članova opštinskog

¹⁶ „Zakon o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama”, *Službeni glasnik RS*, br. 87/2018.

štaba za vanredne situacije opštine Arandjelovac. Predmetni štabovi za vanredne situacije, tačnije članovi štabova, tokom vežbe imali su jedinstvenu priliku da tokom vežbe provere procedure angažovanja domaćih snaga sistema smanjenja rizika od katastrofa i upravljanja vanrednim situacijama. Takođe, vežba je predstavljala jedinstvenu šansu i za ostvarivanje saradnje, komunikacije i koordinacije u međunarodnom okruženju u direktnom kontaktu sa terenskim centrom za koordinaciju operativnog delovanja (OSOCC).

Važno je istaći da su na vežbi prikazane i najsavremenije tehnologije koje se koriste u okviru regionalnog projekta „Next generation incident command system – NICS“ koji doprinosi interoperabilnosti i razmeni informacija u uslovima sa neadekvatnim, prekinutim ili ograničenim komunikacijama. NICS tehnologija je korišćena tokom vežbe od strane predstavnika Bosne i Hercegovine, kao i Hrvatske, Makedonije i Crne Gore. Tokom demonstracije korišćene tehnologije, državno rukovodstvo Republike Srbije pokazalo je interesovanje za implementacijom i daljim korišćenjem predmetne tehnologije. Takođe, korišćena su i druga sredstva i oprema savremene tehnologije. U medicinskom delu vežbe korišćen je sistem Telemedicine, koji se bazira na principu uspostavljanja elektronske veze i mogućnosti da se i sa udaljenih lokacija dobiju saveti i preporuke medicinskih stručnjaka po pitanju aktuelnih slučajeva povređenih lica na samoj vežbi. Dalje, predstavnici Rumunije su u prvim danima vežbe i pripremi organizovali i virtuelnu vežbu korišćenjem savremene tehnologije kojom se simulira vanredni događaj ili situacija izazvana zemljotresom, poplavom, požarom ili slično. Specifičnost pomenutog sistema je što je instaliran u kamionu i omogućava prostor za smeštaj većeg broja polaznika i učesnika u simulacionoj vežbi. Pored toga, kamion je opremljen savremenim softverskim rešenjima koji omogućavaju simulaciju različitih opasnosti.

Na kraju, treba ukazati i na rezultate istraživanja sprovedenog tokom i na kraju vežbe. Celokupna organizacija međunarodne terenske vežbe „SRBIJA 2018“ ocenjena je, od strane svih učesnika vežbe, kao veoma uspešna. O tome svedoče i rezultati anonimnog elektronskog anketiranja koje su sproveli predstavnici NATO EADRCC. Od ukupno 126 anketiranih učesnika, na pitanje „Koji je Vaš generalni utisak vežbe „SRBIJA 2018“, 38,10% je odgovorilo sa „odlično“, 53,17% sa „vrlo dobro“, 7,14% sa „dobro“ i 1,59% sa „ispod očekivanja“.¹⁷ Generalni zaključak je da je vežba znatno podigla prethodne standarde u organizaciji.

¹⁷ NATO EADRCC (2018), SRBIJA 2018 – Participant survey.

Zaključak

Za Republiku Srbiju organizacija jedne ovakve vežbe omogućila je da, pre svega, potvrdi svoju spremnost da bude ravnopravan partner sa drugim državama članicama NATO-a, kao i partnerskim državama u pružanju odgovora na različite vrste elementarnih nepogoda i tehničko-tehnoških nesreća, odnosno da promoviše vrednost i značaj zajedničkog regionalnog udruživanja. Organizacija međunarodne terenske vežbe ovakvog formata omogućila je Srbiji da sagleda interne procedure koordinacije u domaćem sistemu zaštite i spasavanja, kao i združenog reagovanja sa međunarodnim spasilačkim kapacitetima. Prepoznati su nedostaci u delu saradnje sa graničnim službama, policijskim i vojnim snagama, kao i drugim ministarstvima i institucijama koje se uključuju u svim fazama upravljanja vanrednim situacijama. U periodu nakon završetka vežbe dosta napora je uloženo u unapređenje nacionalnih kapaciteta, o čemu govori i usvajanje nove zakonske regulative u oblasti smanjenja rizika od katastrofa i upravljanja vanrednim situacijama.

Bibliografija

- Bass, Dragana, Knežević, Ivan, Dragojlović, Nataša, *Vodič kroz programe Evropske unije 2014–2020*, Evropski pokret Srbija i Fridrich Ebert Stiftung, Beograd, 2014, Internet, <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/12/Vodic-kroz-programe-EU-za-web.pdf>, 15/07/2019.
- “Commission staff working document EU host nation support guidelines”, European Commission, Brussels, 1.6.2012, SWD(2012) 169 final, Internet, https://ec.europa.eu/echo/files/about/COMM_PDF_SWD%2020120169_F_EN_.pdf, 18/07/2019.
- “Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC) – Operations”, Internet, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_117901.htm?selectedLocale=en, pristupljeno 22/05/2019.
- EU Civil Protection Mechanism, “Agreement on the participation of Serbia in the Union Civil Protection Mechanism”, (16.4.2015).
- European Commission, European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, Serbia set to join the EU Civil Protection Mechanism, Internet, https://ec.europa.eu/echo/news/serbia-set-join-eu-civil-protection-mechanism_en, 18/07/2019.
- Marić, Predrag, *Terorizam i vanredne situacije*, Inovacioni centar Fakulteta bezbednosti, Beograd, 2016.
- Miljakovski, Milan, Marić, Predrag, Tomić, Duško, Šaljić, Eldar, *Terorizam i organizovani kriminal*, Pirot, 2012.
- NATO EADRCC (2018), SRBIJA 2018 – Participant survey.

NATO (1997), NATO Logistics Handbook.

NATO EADRCC, Memorandum of understanding between the Republic of Serbia and the Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre of the North Atlantic Treaty Organization on the conduct of the Joint Exercise "SRBIJA 2018" (17.5.2018).

Roper, John, "NATO's new role in crisis management", *The International Spectator*, Vol. 34, No. 2/1999.

Walker, Peter, "Foreign military resources for disaster relief: an NGO perspective", *Disasters*, Vol. 16, No. 2/1992.

Zaključak Vlade Republike Srbije 05 broj 337-10419/2017 od 26.10.2017. godine.

„Zakon o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama", *Službeni glasnik RS*, br. 87/2018.

THE ROLE OF INTERNATIONAL FIELD EXERCISES IN THE IMPROVEMENT OF NATIONAL CAPACITIES OF THE REPUBLIC OF SERBIA IN THE AREA OF EMERGENCY MANAGEMENT

ABSTRACT

This manuscript is focused on the importance of international field exercises in the field of emergency management from the perspective of the countries that organize them, as well as the participating countries. International institutions, such as the EU and the North Atlantic Treaty Organization (NATO), are examples of good practice in creating and organizing field international emergency management exercises. The priority in organizing this form of exercises is to promote mutual cooperation and interoperability among the participating countries. In addition, the host country takes the opportunity to see the shortcomings in the internal organizational setting or further develop their own capacities based on lessons learned that are identified during the exercise. Today, several international field exercises are organized under the patronage of the EU or NATO on an annual basis. The concept of the exercise involves the participation of a large number of countries, with EU exercises targeting the area of the European Union, while NATO international field exercises in the field of emergency management provide the opportunity for states outside the EU to take part. In October 2018, the Republic of Serbia hosted an international field exercise "SERBIA 2018" organized by the Euro-Atlantic Emergency Coordination Center (EADRCC), which is a part of NATO. Besides, as a member of the European Civil Protection Mechanism in the EU, the representatives of the competent emergency services of the Republic of Serbia take an active part in the EU-organized exercises. The article will explore how international field exercises will contribute to raising national capacities of the Republic

of Serbia in the field of emergency situations. The EU, as well as NATO, through its organizational units, organizes international field exercises to assist countries in whose territory the exercises are realized. Thus, in addition to the development of international cooperation, significant progress is achieved in the field of national capacities.

Key words: emergency situations, international field exercise, NATO, EU.